

**Бенкет по вертикалі:
ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ – ΣΥΜΦΩΝΙΑ Валентина Сильвестрова**

Ти знаєш, творчість – поняття широке. Все, що викликає *перехід з небуття в буття*, – творчість, і, отже, створення будь-яких творів мистецтва і ремесла можна назвати творчістю, а всіх творців їх – творцями. (...) – Однак, – продовжувала вона, – ти знаєш, що вони не називаються творцями, а іменуються інакше, бо з усіх видів творчості виділена одна сфера – сфера музики і віршованих розмірів, до якої і прийнято відносити найменування «творчість».

Платон, *Бенкет* 205c

Хваліте Його звуком трубним, хваліте Його на арфі та гуслах.

Псалом 150, 3

Бенкет, на який зібрав нас Іменинник, – несподівано актуальне здійснення давньої мрії Платона. Таке свято, мабуть, здивувало б афінян. Бенкет цей (ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ) багатий на парадокси. Почнемо з його форми.

Сузір'я всесвітньо відомих людей мистецтва надіслали чудові тексти для цієї книги – у подарунок Другу. Через гори й океани, через кордони імперій, мов, культур, поколінь ці послання злетілися на радість усім учасникам небувалого словесного бенкету. Яскраві, відверті, глибоко виношені й виголошені вперше – кому адресовані ці зізнання? Парадоксальному Читачеві (у двох різних і нерозривно пов'язаних значеннях цього слова). По-перше, ніхто не стане заперечувати, що винуватець нашого торжества – вдячний Читач (музичне «прочитання» віршів – прозорий поєднувальний знак читання і подяки). А по-друге, щедрість його не знає жанрових меж: йому важливіше, щоб кожен читач цієї книги – на одну мить – відчув себе іменинником. Відкрив свою розгортку як персональне запрошення на дивовижне свято.

Парадоксальними є подарунки, які гості приносять на цей незвичайний день народження: свідчення про важливі події життя, про зустрічі, про присвяти, якими їх обдарував Валентин Сильвестров. Непомітно, без найменших натяків на якесь особливе знання, ці події вийшли з підпорядкування хронологічній шкалі днів і років: відкрилася можливість зустрічі всіх цих зустрічей – в музиці свята. Стихли турботи про дату. Час перестав задихатися, злетів увись, повертаючи «рухливий образ вічності» з платонівської книги у життя. До цієї вертикалі, буде час, ми ще повернемося.

Музичні «миттєвості» Сильвестрова актуалізують дієслівний задум Мандельштама: «чтоб звучали шаги как поступки». Сильвестровській пластиці суголосне переломлення цієї думки в Ольги Седакової: «Вчинок – це крок по

вертикалі». Справжня музика спонукувана саме цими (деколи нечутними) кроками.

Дистанція щодо монументальних опусів минулого століття залишає відкритим питання про велику форму. Підозри, пов'язані з цією проблемою, зрозумілі й виправдані. Але фрагментація, зведена в систему – не відповідь на реальне питання, а виворіт остогидлої «системи». Загроза «симфонізму» – виклик усьому сучасному мистецтву, не тільки музичному, але також словесному і візуальному.

Сильвестров прийняв цей виклик, і відповіддю на нього стала нова «симфонія без симфонізму». Розмова про неї дала назву цій книзі, і зв'язала в єдиний вузол її провідні теми. Тут Автор запрошує гостей за «симфонічний стіл». Контури його і контекст не приховують своєї парадоксальності: блискавки, сходи і ... подарунки.

Звідки узятися такому поєднанню речей серед руїн пострадянської роз'єднаності?

Валентин Сильвестров народився в 1937 році: як над досвідом понівечених десятиліть наслідуються знову звучати давно вигнана мандельштамівська звістка?

«Наше мученье и наше богатство,
Косноязычный, с собой он принес –
Шум стихотворства и колокол братства
И гармонический проливень слез...»

Валентин Сильвестров народився в Києві, у тому місті, де на порядку денному було знесення Софійського собору (XI ст.) слідом за недавно підірваним Михайлівським собором (XII ст.). День його народження – 30 вересня – день пам'яті Віри, Надії, Любові та матері їхньої Софії. Художниця-Премудрість, чия гра супроводжує «перехід із небуття в буття» – лейтмотив його творчості й тема, що об'єднала його з філософами-ровесниками: С. С. Аверинцевим (1937 р.н.) та С. Б. Кримським (1930 р.н.). Про них не раз ітиметься в цій книзі. І це не лише знаки пам'яті. Переклик голосів живих і померлих доноситься до нас із тих висот, які людина може заглушити, але не може зруйнувати.

Сильвестрівська музика ненав'язливо й нескасовно співає про можливість іншого еону – про нову «пору подяки» (Г. Айгі). Почута, розділена, спільно пережита музика, стає ключовою частиною нас самих і формою реальної участі в житті іншого. Вона, і хліб, і вино – з однієї чаші.

Без протиставлення дружніх трапез і поминальних тризн звучать музичні присвяти присутнім і тим, кого вже немає, простуючи туди, де «любов не перестає». При цьому композитор не стирає, а підкреслює контрасти, і зазначає, слідом за О. Седаковою, що вірші й музика «складаються з суцільних початків і суцільних кінців».

Не стирали контрасти й ми, складаючи цю книгу. Осередок ваги зібраних тут свідчень перенесений по той бік біографічних рядків – до витoku народження музики. Відчуженість, незамкнутість на собі відображає скромна, службова функція книги (подібно до диска чи партитури) – її здатність перетворитися на слух, служити трампліном для уваги, тілом для вслухання.

Секрет подолання інерції простий: безмежна вдячність Автору. І разом з ним – глибока вдячність кожному співавтору і співрозмовнику. Цю провідну нитку багато місяців не випускала з рук невтомна збирачка всіх частинок і частин книги Алла Вайсбанд. Уклін тим, хто особливо попрацював для книги «ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ: зустрічі з Валентином Сильвестровим», від співдружності «Дух і літера».

Епіграфи з Платона і Псалма прийшли до нас з Афін і Єрусалима. Напруга між цими полюсами європейської культури давно намагнічує нашу увагу, допомагаючи не пропускати найцікавіше на бенкеті. Звуки нинішнього бенкету, мабуть, і не снилися афінянинові. Прокинься він від перших нот нової симфонії Сильвестрова – і волосся його встане дибки. До речі, вертикаль подиву допомагає не обривати розмову...

Київ, 30 вересня 2012 р.